

Képpé válni II.

A Magyar Fotótörténeti Társaság és a Robert Capa Kortárs Fotográfiai Központ tudományos konferenciája

Helyszín: Capa Központ, 1065 Budapest, Nagymező u. 8. – Időpont: 2026. január 30., péntek 10-17.30h

A Magyar Fotótörténeti Társaság és a Robert Capa Kortárs Fotográfiai Központ nyílt szakmai konferenciát rendez a nevezetes személyiségek, hírességek, „celebek” fotózásáról, fotóiról. Tehát azon portréfotográfiaiak történetét és társadalmi használatát tekinti át, amelyek a közbeszéd és a történelem reflektorfényében élő személyekről készültek.

A 19. század folyamán az egyszerűsödő sokszorosítási technikáknak köszönhetően a népszerűség kívánalmának egyre kevésbé lehetett csupán nagyszerű tettekkel eleget tenni, láthatónak kellett lenni. A fotográfia megjelenésével, majd a vizitkártyák robbanásszerű térhódításával az arc és a név közösségi térben való terjedésének, ismertté válásának, a „láthatósági tőke” (Natalie Heinrich) megteremtésének, megtartásának és gyarapításának lehetőségei és következményei is megváltoztak. A fényképek esélyt teremtettek az arc közvetlen tapasztalására a képzőművészet vagy az irodalom tolmácsolása nélkül. Ez a változás nyomot hagyott a kultúra, az aktuális politika, a történelem és azok alakítóinak megítélésén. A fotográfiának a híresség státuszában játszott szerepe hatással volt a műfaj változásaira úgy a fényképezésben, mint a képzőművészetben.

Az arcok közismertsége lehetőséget adott azoknak politikai és kereskedelmi célú hasznosítására egyaránt. Ebben a kommercializálódási folyamatban az arc válhatott politikai eszmék, kulturális produkciók, elvek és egyéni teljesítmények jelképévé, viselőjének személyi hitelével kereskedelmi minőségbiztosítássá, vagy egyszerűen a népszerűsége építő gyűjtőszenvédélyt kiszolgáló memorabilia-ipar tárgyává. A növekvő képforgalom következtében az arc el is válhatott hordozójától, aki elveszíthette ellenőrzését arcmásának felhasználása felett. Ezek a 19. században indult folyamatok a 20. majd a 21. században méretükben, tartalmukban és jelentőségükben esetenként a szélsőségekig felerősödtek, új formákat öltöttek.

A konferencia a kezdetektől, a Kossuth-fotográfiai idejétől máig, a digitális képek, influenszerek, szelfik és szelf-brendek koráig tekinti át a személyiség képpé válásának változatait, a társadalomtudományi szempontok mellett a jogi, etikai aspektusokra is figyelemmel.

Gaál Franciska filmsztár, 1945 (fotó Várkonyi)

- 10.00 Köszöntő – Kőrösi Orsolya, a Capa Központ ügyvezetője és Bán András, a Magyar Fotótörténeti Társaság elnöke
- 10.10 A Magyar Fotótörténeti Társaság *Fotótörténet* 3. című kötetének bemutatója

Szekcióvezető: Lengyel Beatrix Beatrix történész, főmuzeológus, Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtár

- 10.20 Dömötör Mihály fotóművész: A fénykép-portré tekintete, egzisztenciája, esszenciája
- 10.40 Moise Gabriella dr., irodalmár és kultúrakutató: Az „afrikai hercegnő” arcai
- 11.00 Papp Viktor PhD társadalomtörténész, Országos Széchényi Könyvtár: Edison in Hungary
- 11.20 Fejős Zoltán
- 11.40 vita, kávészünet
- 12.00 Fogarasi Klára fotótörténész, etnográfus: Tekintete tűz és villám – máskor gyöngéd bíztatás
- 12.20 Dede Franciska irodalomtörténész, Országos Széchényi Könyvtár Lipták Dorottya Sajtótörténeti Kutatócsoport: Hírességek a kodak előtt
- 12.40 Bereczky Ákos mikromobilitási szakértő: CELEB # BICIKLI
- 13.00 vita, ebédszünet

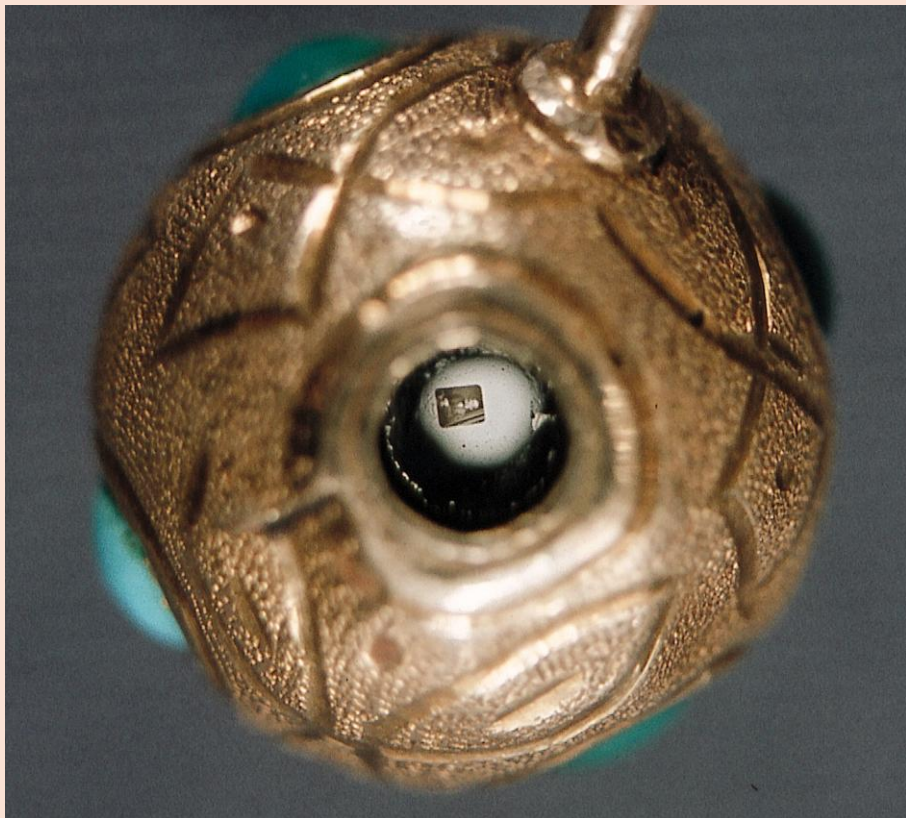
Szekcióvezető: Fejős Zoltán

- 14.00 Fodor Ákos néprajz mesterszakos egyetemi hallgató, ELTE BTK Néprajzi Intézet: Petőfi állítólagos koponyája
- 14.20 Vörös Boldizsár a történelemtudomány kandidátusa, tudományos főmunkatárs, ELTE HTK Történettudományi Kutatóintézet: Portréfotók az ünnepelt személyről – és szobrairól
- 14.40 Benda Mihály PhD irodalomtörténész, ELTE BTK Humán Kutatóközpont: Fotó és életrajz Illyés Gyula élete képekben című könyvben
- 15.00 Zsoldos Emese művészettörténész, irodalomtörténész, BTM Kiscelli Múzeum: Halas István és Szilágyi Lenke Petri képe(i)
- 15.20 vita, kávészünet
- 15.40 Bogdán Melinda PhD, vizuális antropológus, muzeológus, múzeumvezető, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum: (Szent)képpé válni
- 16.00 Geréb Anna dr. filmtörténész, Nemzeti Filmintézet Filmarchívuma: Egy színésznő sok portréja
- 16.20 Szarka Klára kurátor, fotótörténész: A Kádár-korszak sztárjai Keleti Éva kamerája előtt
- 16.40 Rácz Ráchel színháztörténész, PhD-hallgató, Színház- és Filmművészeti Egyetem: Nőkép Ruttkai Éva színházi életművében
- 17.00 vita, a konferencia lezárása

Kapunyitás a Capa Központban: 9.45. A belépés ingyenes és nincs regisztrációhoz kötve.
Az előadásokat online közvetítjük, továbbá utólag megtekinthető videófelvétel készül (fotoklikk.net)

Dömötör Mihály

A fénykép-portré tekintete, egzisztenciája, esszenciája

Kossuth nyakkendőűje

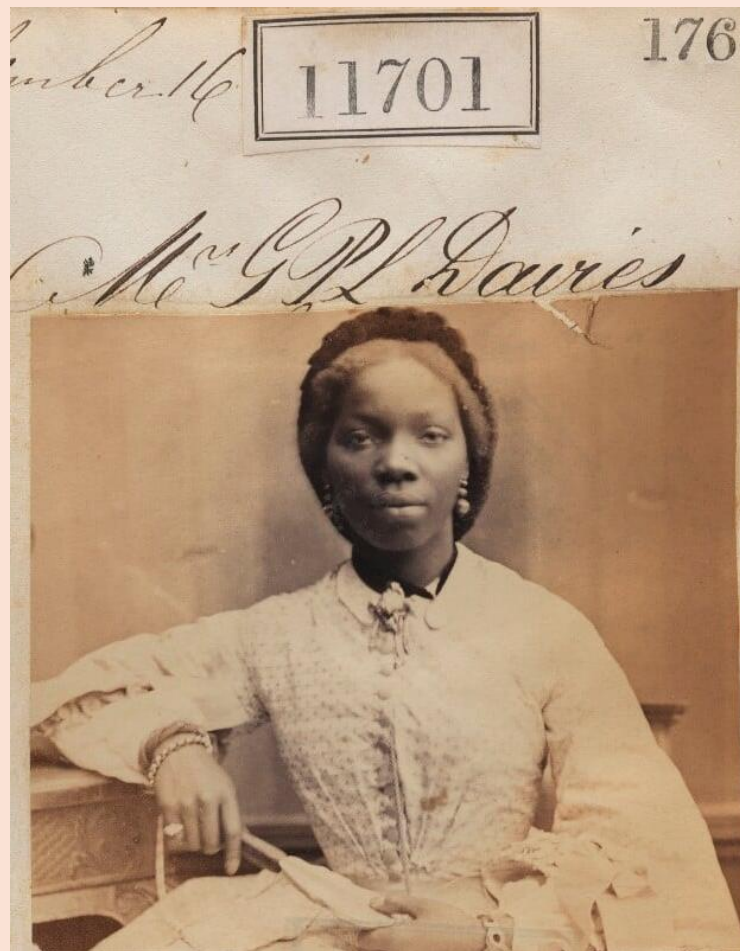
A fénykép portrék filozófiai megközelítése, Martin Heidegger egy fontos mondatával kezdődik: „A fenomenológia a látás filozófiája.” A valóságról, mint fenoménokról készült fényképfenoméneknek kitüntetett szerepe van a valóság megértésben, értelmezésében, amely a befogadásban realizálódó hermeneutikai folyamat. Az egzisztenciális analízishez, az ember jobb megismeréséhez a fénykép készítőjének és modelljének értéséhez, a portréfénykép befogadáskor az elkészült kép jobb megértéséhez fénykép-portré hozzá tud járulni.

Az előadás illusztrálására a szegedi Móra Ferenc Múzeumban lévő Kossuth-nyakkendőű, Plohn 48-as honvédportréi, Nagygyörgy Sándor portréi, Lucien Hervé-portrék, Csongrád megyei 56-os forradalmár portrék (saját felvételek), temetői sírfényképek (saját felvételek) és Helmar Lerski portréi szolgálnak.

Moise Gabriella

Az „afrikai hercegnő” arcai

A kisajátítástól az újrajátszásig

Camille Silvy: Aina (Sarah Forbes Bonetta, Mrs. Davies) portréja
1862. szeptember 15., CC BY-NC-ND 4.0

Forrás: NPG Ax61384, ©National Portrait Gallery, London
<https://www.npg.org.uk/collections/search/portrait/mw86361/Aina-Sarah-Forbes-Bonetta-later-Davies>

„Nem létezik egy olyan egységes valami, hogy ‘fotográfia’. A fotográfia csak egy kézenfekvő kifejezés a gyakorlatok, intézmények és történelmi együttállások („conjunctures”) sokféleségének megragadására, melyben megalkotják, terjesztik és kibontakoztatják a fotografikus szöveget”. Stuart Hall, 1984-es esszé-

jében a vizualitás, szűkebb értelemben véve, a fotóművészet komplexitását, a képi megjelenítődésbe kódolt hatalmi viszonyrendszereket taglalja, az Egyesült Királyságban élő fekete közösségek és társadalmi (ön)reprezentációjuk, identitásképzésük kapcsán. Előadásomban azt a (művészeti) appropriációs folyamatot szeretném vizsgálni, amelyiknek egyik végpontját a Viktória királynő keresztlányaként ismert, rabszolgaként és a királynőnek ajánlott „ajándékként” érkező, nyugat-afrikai Sarah Forbes Bonetta 1862-ben készített műtermi portré-fotó-sorozata szolgáltatja. A képeket az a Camille Silvy készítette, aki a királynőt kivéve, az angol királyi család valamennyi tagját megörökítette. Portréin szerepelni a társadalmi elithez tartozás zálogát jelentette. Az értelmezési keret másik pontja, Heather Agyepong, brit-ghánai vizuális művész, Too Many Blackmoors című, 2015-ös fotósorozata. A fotografikus újraképzés (reenactment) eszközével Agyepong újraképzeli és újraképzí Silvy portréit, a megjelenítésben is kitakart történelmi emlékezetet és jelentésrétegeket.

Papp Viktor

Edison in Hungary

Thomas Alva Edison magyarországi látogatásának fényképei

Az amerikai állampolgárok által a korszak leghíresebb amerikai személyiségének megválasztott Thomas Alva Edison 1911 őszén európai körutazást tett. Szeptember 11-én családja és az őt vendégül látó mérnök-vállalkozó Fodor István társaságában érkezett meg Budapestre. Az alig 18 órás tartózkodás alatt a korszak legismertebb magyar fotográfusa, Erdélyi Mór készített felvételeket Edisonról, kollégáiról, az őt fogadó fővárosi tömegről. A budapesti és pozsonyi látogatás után Fodor István megrendelésére készült el az a néhány példányban kiadott fényképalbum, amely a portréképeken és utcaképeken kívül reprezentatív szándékkal kínált betekintést a magyar főváros látnivalóiba, a szobor-felvételeken keresztül a magyar történelembe, valamint a városi lakosok foglalkozásaiba.

Az Edisonról készült portréképek külön érdeklődésre tarthatnak számot, hiszen a sajtóban megjelent, a fényképalbumokba beválogatott, illetve a különféle magán- és közgyűjteményekbe utólag bekerült fényképeket összevetve látható, hogy egy-egy pillanatról egyszerre több beállítás is közkézen forgott Edisonról a korszakban. Bizonyos csoportképeket szemlélve arra is felfigyelhetünk, hogy feltehetően maga Edison kérésének eleget téve a képeken utólagosan eszközöltek módosításokat Erdélyi Mór és kollégái, a képek egy része így egyfajta montázsolást követően, új tartalommal kerültek csak a nyilvánosság elé akkor, amikor a korábbi beállítások már napvilágot láttak a napi sajtó hasábjain. Az előadás az Edison magyarországi látogatása alkalmával készült portréképeket

helyezi kontextusba, a fényképalbumban közölt képeket a sajtóban és a közgyűjteményekben található további képekkel összevetve.

Edison in the garden terrace of the Union Club, Budapest

Thomas Edison ülő portréja, 1911, Budapest

Fejős Zoltán

Fogarasi Klára

Tekintete tűz és villám – máskor gyöngéd biztatás

Bartók Béla arcképei - változatok és viszonyulások

A Hindemith házaspár és Bartók Béla a szaharai lépcsős piramisnál a keleti zene kairói kongresszusán 1932 március

A 20.sz. legnagyobb zeneszerzőjéről számlálhatatlanul sok fényképfelvétel készült, hiszen nemcsak komponistaként, de világot járó zongoraművészként, népzene kutatóként és zenetudósként is elismert tekintély volt, akit számon tartott a korabeli művelt világ.

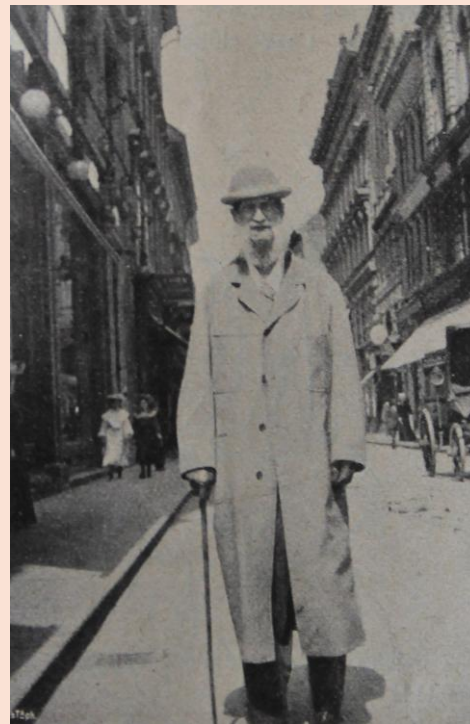
Izgalmas névsor a magyar fotótörténetben: kik fényképezték a gyakran úton lévő Bartók Bélát? Mi volt a fogadtatása Uher Ödön, Mai Manó, Strelisky, Székely Aladár, Rónai Dénes, Reismann Marian, Pécsi József, Kálmán Kata, Angelo vagy Kodály Zoltán róla készült arcképeinek? A művészportrék és riportképek mellett azonban ma – lexikonok lapjain, honlapok kísérlőjeként - legalább ilyen gyakran látott felvételek azok a gyors-, ill. igazolványképek, melyek utazásaihoz nélkülözhetetlenek voltak. Valódi személyiségét, sokoldalú érdeklődéseit azonban a róla készült amatőrképek mutatják leghívebben. A kortársak Bartókról készült leírásai pedig segítik a felvételek értelmezését, az életét meghatározó ellentétek és ellentmondások megismerését.

A funkcionális elemzés mellett a felvételek kiindulópontul szolgálnak ahhoz, hogy a képeket ne csak mint önálló esztétikával rendelkező műalkotásokat, hanem mint médiumokat, és a kultusz tárgyait is vizsgáljuk. Utóbbihoz szükségszerűen kapcsolódik az interképiség, a felvételek használatba vételének kérdése, s a társművészetekkel való kapcsolat említése.

Dede Franciska

Hírességek a kodak előtt

Amatőr fényképek az *Uj Idők* első két évtizedében

*Podmaniczky Frigyes báró,
a Szabadelvű Párt elnöke
Emmerling S. amatőr fényképe
Uj Idők 1905. augusztus 27. 35. sz. 209.*

„.... arra kérjük a tisztelt amatőröket, küldjék be hozzánk sikerültebb felvételeiket” – olvasható a felhívás Herczeg Ferenc lapjában alig másfél évvel a megindulása után. A gyorsan népszerűvé váló hetilap az első évfolyamától kezdve közölt amatőr fényképeket, és az évek során egyre több műkedvelő: komoly amatőr és „kodakoló” olvasó fotográfiáját adta közre. A megjelenés kritériuma a közérdeklődésre számot tartó téma és a reprodukálható minőség volt. Az egyes képkészítők szakértelmétől függetlenül egyformán amatőr fényképnek nevezett felvételek között számos ismert, neves kortársról készült fotográfiát is találni, legyen szó uralkodókról, arisztokratákról, politikusokról, írókról vagy művészekről. Van a képek között (ön)arckép, egész alakos felvétel, beállított csoportkép és távol(abb)ról készített pillanatkép egyaránt. E fotográfiáknál sokszor nem is annyira az arcmás volt fontos, hiszen az olvasók professzionális fényképészek műtermi felvételeiről már jól ismerhették a híres emberek vonásait, hanem az, hogy bepillanthattak a híresség mindennapjaiba, közvetlen környezetébe.

Az előadás – néhány más korabeli lapból (*Vasárnapi Ujság*, *Ország-Világ*, *Magyar Salon*, *Magyar Lányok*, *A Hét*) hozott példával kiegészítve – az *Uj Idők* 1894 és 1914 között híres kortársakról megjelent amatőr fényképeit tekinti át, kitérve a fényképezőgép előtt és mögött állókra éppúgy, mint kép és szöveg viszonyára.

Bereczky Ákos

CELEB # BIKIKLI

Mit adott hozzá egy híresség imázsához a biciklivel való fényképezkedés száz éve és ma, itthon és külföldön?

A hírességekről, színészekről, tudósokról, politikusokról készült képi ábrázolásokon gyakran jelennek meg jellegzetes, tipikus tárgyak, attribútumok. Évszázadokkal ezelőtt a nemesembert a címerével együtt festették le, korunk fényképein kisgyerekekkel, kutyával vagy különleges, távoli tájakon láthatjuk a sztárokat. De vajon pózolnak-e a celebek biciklivel?

A budapesti és a magyarországi kerékpározás (közlekedés)történetét kutatva fontos témám a kerékpározás mindenkori társadalmi megítélése. Az elmúlt száz évben több amerikai elnököt, nyugat-európai vezető politikusokat, uralkodókat, továbbá rengeteg színészt, élsportolókat, köztük világsztárokat is lefotóztak kerékpárral. Ugyanez Magyarországon sokkal-sokkal kevésbé jellemző, jóformán hiányzik ez a műfaj. Senki nem építi az imázsát biciklivel. Egy kezünkön meg tudjuk számolni a kerékpározó (vagy legalább azzal pózoló) hírességeinket.

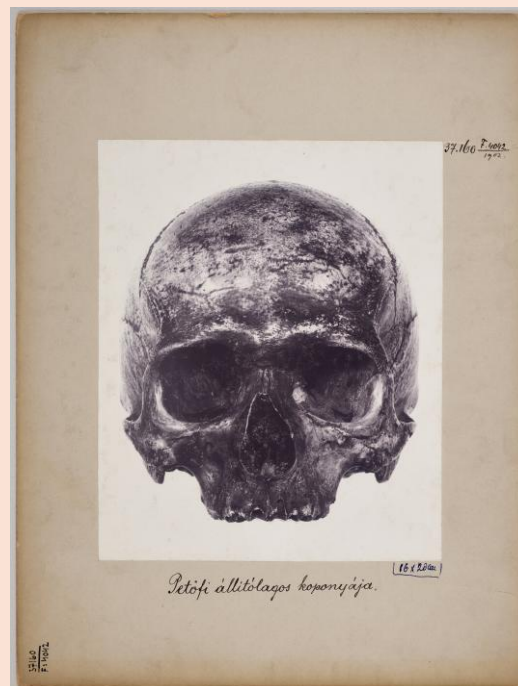
Előadásomban bemutatom az elkészült külföldi és magyarországi, évszázados és kortárs celebfotókat. Keresem arra is a választ, hogy mi a különbség oka, hol és hogyan fogható meg a „hiány”, mi az el nem készült biciklis magyar sztárfotók

története. Mikor és miért nem éreztük a biciklit kellően tekintélyesnek, menőnek, eladhatónak ahhoz, hogy a közhangulatra érzékeny hírességeink se akarják ezt visszatükrözni a képeiken?

Fodor Ákos

Petőfi állítólagos koponyája

Egy fényképsorozat története

Petőfi állítólagos koponyája, 1902
ff. pozitív 16x20 cm
Semayer Vilibáld és Szabadszállásy
János felvétele
Néprajzi Múzeum F 4042.

A Néprajzi Múzeum gyűjteményében található egy rég elfeledett, hét darabból álló fotósorozat egy emberi koponyáról, melynek darabjaira a következő feliratot írták: "Petőfi állítólagos koponyája". Az 1902-ben készült felvételek mögött széleskörű érdeklődést kiváltó történet bontakozott ki a századfordulón, melyhez a sajtóban számosan hozzászóltak, többek között Jókai Mór és a Petőfi Társaság további tagjai, de fény derül a fényképek elkészültének körülményeire is. Előadásom célja, hogy a koponya és a róla készült fotósorozat történetét rekonstruáljam a korabeli sajtó alapján és bemutassam azokat, mint a Petőfi-kultusz nyomán keletkezett tárgyakat, valamint a párhuzamba állítható kultusz-történeti adatokkal összevegyem.

Vörös Boldizzár

Portréfotók az ünnepelt személyről – és szobrairól

Születésnapí fénykép-összeállítások Herczeg Ferenc tiszteletére

Képalírás?

Az előadás három, Herczeg Ferenc tiszteletére készített fénykép-összeállítással foglalkozik, elsősorban pedig az ezekben közreadott portrékkal: az *Uj Idők* 1933. szeptember 24-ei számában az író 70. születésnapja alkalmából megjelentetettel; a folyóirat 1943. szeptember 18-ai számában az ünnepelt 80. születésnapjára közzétett és azzal, amelyik az ugyancsak ehhez az évfordulóhoz kapcsolódó, Herczeg Ferenc című, Kornis Gyula által szerkesztett kötetben látott napvilágot. A három sorozat, önmagukon túlmutatóan, általánosabb érvennyel is jól szemlélteti, hogy milyen lehetőségei vannak a portrék közzétételének egy-egy ünnepi összeállításban. Az *Uj Idők* 1933-as sorozatában a portrék együtteséből kirajzolódik az addigi életút egésze: látható itt a diákot, a fiatalembert és az idősebb Herczeget ábrázoló kép is. Az 1943-as *Uj Idők*-sorozatban – nyilván az előző kerek évfordulós anyag közreadásának megismétlését is elkerülendő – nem jelent meg az addigi életpálya egésze, hanem a fotók, így a borítóra helyezett arckép is, már csak az idősebb, elismert íróat ábrázolják. Nagyságát hivatott jelezni az is, hogy a fényképek között szerepel egy olyan is, amelyik az „írófejedelmet” ábrázoló szoborról készült, félreérthetlenné téve az

olvasók számára: Herczeg már életében méltóvá vált arra, hogy így is megörökíttessék. A Kornis szerkesztette kötetben pedig ez a felfogás még határozottabban érvényesült: az itt közölt, a legkülönbébb életszakaszokból származó 17 portré közül 10 kép a személyről készült fotó; három, köztük a borítóra helyezett képen róla alkotott szobrok; 4 képen pedig a Herczeget ábrázoló más alkotások láthatók. Az ünnepelt jelentőségének ez a fajta érzékeltetése ugyanakkor összhangban van Kornisnak a kötetbeli írások sorozatában elsőként megjelentetett, *Herczeg Ferenc életműve* című tanulmánya záró, az alkotót értékelő mondataival. Mindezeket túl az előadás foglalkozik azzal is, hogy e portrék miként kapcsolódtak más fotókhoz e sorozatokban, valamint a velük együtt közreadott szövegekhez is.

Benda Mihály

Fotó és életrajz Illyés Gyula élete képekben című könyvben

Illyés Gyula Tihanyban
Fotó Szalay Zoltán

Molnár Edit a hetvenes években készített Illyés Gyula hajóskapitányi sapkás fényképe, amely a Szépirodalmi Kiadó Illyés-életműsorozata kettős *Nyitott ajtók* versfordítás-gyűjteményén a második kötet borítójának hajtókáját díszítette 1978-ban sokszor szerepel az Illyésről írt esszékben és publicisztikákban. A többi fejfedős fényképeinek kevesebb figyelmet szenteltek. Pedig az említett sorozat *Teremteni* című verseskötetén (1973) a Gink Károly által készített svájcisapkás

portré, a *Kháron ladikján* (1973) esszéregényen Ács Irén kucsmás Illyése szintén az író fontos tulajdonságára hívja fel a figyelmet. Mind a három kép szerepel az *Illyés Gyula élete képekben* (1982) című könyvben. Előadásom célja az életrajz, a fénykép kapcsolatának elemzése *Illyés Gyula élete képekben* című műben. Megvizsgálom az életrajz összetett kapcsolatát a fényképekkel, amelyeket szerepelnek a könyvben, és megnézem, hogyan változtatja meg az életrajz szöveges és vizuális képei közötti kapcsolat a hajóskapitányi sapkás, a svájcisapkás és a kucsmás képek rangsorát.

Zsoldos Emese

Halas István és Szilágyi Lenke Petri képe(i)

Szilágyi Lenke: Petri György, 1990

Kivételesnek tekinthető az a több évtizeden keresztül fennálló termékeny fotográfiai szituáció, amely kibélelve a bizalmas barátság közvetlenségével és fesztelenségével lehetőséget teremtett arra, hogy két fotóművész, Halas István és Szilágyi Lenke saját szerű portrékat készíthessen Petri Györgyről. Az 1970-es évek végétől mindketten részesei Petri privát életének: hol lazábbra eresztett kapcsolódással, hol intenzív, tartós együttlét formájában. A portrék e személyes élettérben rögzítik köznapiságának alakját(jait), széles játéktérrel engedve a spontán helyzeteknek és pózoknak. Radnóti Sándor meglátása szerint, Petri György volt talán az utolsó olyan költő, akinek a versei felkeltették az érdeklődést

az olvasóban az élete iránt is, a hedonista alkatú Petri gyaníthatóan rá is játszott némiképp az elátkozott költő Baudelaire-től származó figurájára. Halas és Szilágyi portréi kétségtelenül felmutatják a személyiség alkati nonkonformizmusának rokonszenvet és figyelmet keltő sajátosságait, és olybá tűnhet számunkra mintha a lírikus versvilágának személyessége kapna képet, persze a kompozíciós megoldások eltérő dinamikája szerint.

Bogdán Melinda

(Szent)képpé válni

Lisieux-i Szent Teréz fotóiról

Söveges Dávid bencés szerzetes 1944-ben a *Pannonhalmi Szemle* hasábjain a szentképekről (vagy ahogy Csatskai Endre találóan nevezte: kis ájtatossági képekről) értekezett. Az írásra az is alkalmat adott, hogy éppen akkor kanonizáltak egy francia kármelita apácát, aki a Thérèse de l'Enfant-Jésus et de la Sainte Face nevet viselte. Söveges írásában külön kitért a fényképekre is. Szerinte „Szent Terézke” fénykép után készült arcmása nem fejezi ki annak „kegyelemmel telt lelkületét, éppen azt, ami legfontosabb benne természetfölötti szempontból.” Előadásomban arra keresem a választ, hogy milyen viszonyban van a fénykép és az annak alapján készült kanonizációs portré, illetve a tömegesen gyártott szentképek. Válgat-e maga a fénykép „ájtatossági képpé”?

Marie-Françoise-Thérèse Martin, rendi nevén a Gyermekek Jézusról és a Szent Arcról nevezett Teréz (Alençon, 1873 – Lisieux, 1897) 15 évesen lépett a kármelita rendbe, ahogy másik három nővére is tette. Egyikük, Céline fényképezett is, a Terézzel máig fennmaradt fotók legnagyobb részét ő készítette. Teréz saját bevallása szerint biztos volt abban, hogy kicsinysége ellenére, egykor majd halála után szentként fogják tisztelni. Ez utóbb meg is történt, 1923-ban boldoggá, 1925-ben szentté avatták. Céline több képének beállításán kifejezetten megelőlegezte a kor szentképeinek sajátosságait.

Geréb Anna

Egy színésznő sok portréja

Jókai Mór
1887-ben.
Strelisky
műterem,
Petőfi
Irodalmi
Múzeum

FRANCISKA GAÁL in PARAMOUNT PICTURES

Copy. 1937. Paramount Pictures Inc. Permission granted for Newspaper and Magazine reproductions. (Made in U.S.A.)

Gaál Franciska (1903-1972), a XX. század első felének színpadi, majd filmsztárja alacsony termete ellenére gyönyörű nő volt. Hibátlan, szabályos arca igazi színészarc volt, nagyszerűen játszott a finom izmokkal, érzelmeinek gyors változásait, elrejtett gondolatait is érzékeltetni volt képes. Mindezt a kortársak rajongó feljegyzéseiből tudjuk. Meg néhány filmből.

Hamar kikerült a lapok, első sorban a *Színházi Élet* címoldalára. Remek portrék készültek róla karrierjének csúcán. Mint hagyatékának őrzője és gyarapítója, áttekintem Gaál Franciska arcképeit. Korai, színházi periódusáról kevesebb, akárcsak a berlini- és bécsi filmes időszakból, viszont annál több fotó áll rendelkezésünkre hollywoodi életéből. Ugyanis az ismert sztárrendező, Cecil B.

deMille a friss emigránsba belelátta a következő nagy sztárt, és sorozatban öntötte róla már előzetesen is a képeket.

Rengeteg a premier plán, szemből és profilból, szerepben és civilben. Van, amelyik szép keretben maradt fenn, van kézzel színezett, kalapos portré is. (Mellesleg jegyzem meg, hogy Rippl-Rónai József is festett róla kalapba burkolózó portrét 1922-ben.)

Szarka Klára

A Kádár-korszak sztárjai Keleti Éva kamerája előtt

Keleti Éva: Pécsi Ildikó
színésznő, Budapest, 1968

Az ötvenes évek után bekövetkező lassú politikai enyhülés, illetve a 60-as évek közepétől az ellentmondásos gazdasági-társadalmi fejlődés hatására élénkebb és némileg szabadabb lett a kulturális élet. A korszak sajtója újabb témáknak engedett teret.

Lassacskán fogyatkoztak a munkás-paraszt ábrázolások, megszűnt a szocialista embertípust kötelezőn fényező fotóportrék kizárólagossága. Ahogyan a sajtóba

visszalopóztak a valóságos hétköznapi élet mozzanatai, úgy adtak teret az emberek természetes érdeklődésének is. És ebbe az érdeklődésbe a híres emberek vizuális reprezentációja szorosan beletartozott.

Bányászok és szövönők mellett és helyett újra színészek, sportolók, táncosok, a kulturális élet jelesei kezdték megtölteni az újságok hasábjait és címlapjait is.

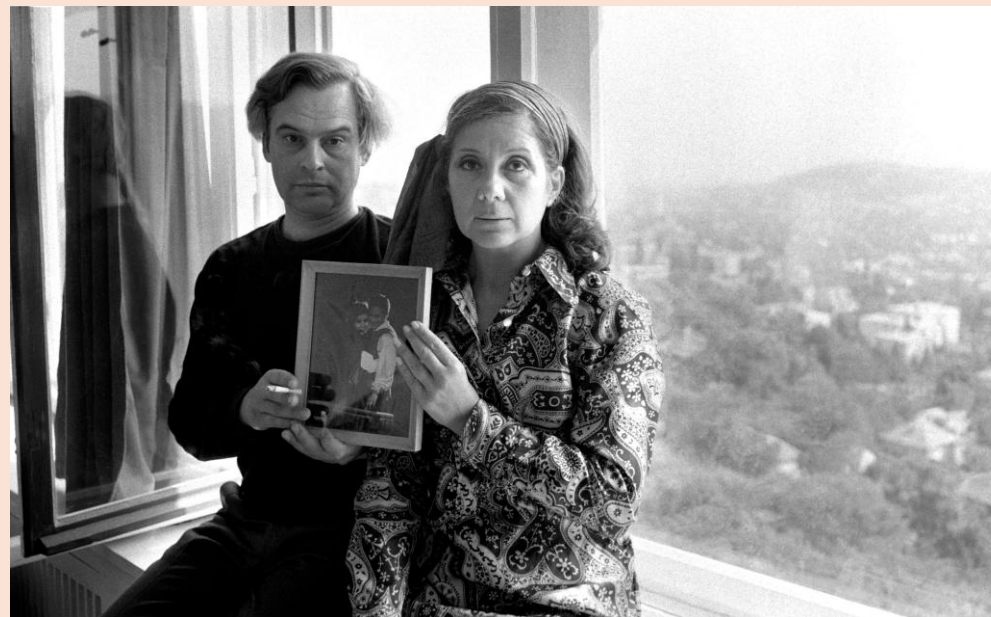
A képpé váló magyar hírességek ábrázolásának és a képek prezentációjának, fogadtatásának kérdéseit ezúttal egyetlen életműből válogatva követem végig. Keleti Éva mint az MTI-Fotó munkatársa, majd mint az *Új Tükör* rovatvezetője és képszerkesztője, illetve később is – már független fotográfusként – meghatározó szerepet játszott a szocialista éra hazai hírességeinek megörökítésében.

Tanulságos végigkövetni, kiket és hogyan fotózott Keleti Éva. Az is az elemzés tárgya, hogy miért éppen azok a portré alanyok kerültek fókuszba, akik. De még ennél is érdekesebb az, ahogyan megváltozott a Kádár-korban a „képpé válás” mikéntje. Áttekintem a színházi portrék alakulását, a műtermi „sztárfotók” keletkezésének körülményeit és stílusuk változásait is ebből a szempontból.

A bővebb elemzést a rendszerváltozás körül lezárom ugyan, de kitekintek az alkotó későbbi már rövidebb és kevesebb művet eredményező utolsóknak tekinthető korszakára is.

Rácz Ráchel

Nőkép Ruttkai Éva színházi életművében

Fotó: Keleti Éva / Nemzeti Fotótár

Nemzeti Archívum | Kultúra - MTI - Megjelent a Kor-képek 1968-1979

Kutatásom új megközelítésből vizsgálja Ruttkai Éva életművét. Egy színház-történeti téma rekonstrukciójának esetében a fotográfiák primér forrásként szolgálhatnak. Ezt a tézist erősítheti többek között az a 2022-es virtuális kiállítás, amelynek kurátora voltam, s amely a Vígsház Archívum fotói nyomán tett kísérletet Ruttkai Éva életművének rekonstrukciójára. A projekt a színház-tudomány mesterszakos diplomamunkám kísérőjeként készült. Disszertációm a kiállítási koncepció bővítése, továbbgondolása. A munka tézise, hogy Ruttkai Éva életműve meghaladja a szocialista realista és a kádár-kori konvenciók nőképét: a polgári stílusvilág, a történelmi női alakok reprezentációja, valamint a marginális nőképet közvetítő, társadalomkritikai attitűddel rendelkező darabok mentén. A tendencia a Várkonyi Zoltánhoz kapcsolódó színházi kontextus egyedülálló stílustörténeti struktúrájában vizsgálható és identifikálható. Konferencia-előadásom a kutatás jelenlegi álláspontjait, módszertanát, elméletét mutatja be, fotográfiák segítségével.

Robert
Capa
Kortárs
Fotográfiai
Központ

A rendezvény támogatói:

Nemzeti
Kulturális
Alap

